

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İÇ TÜZÜĞÜ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi,
İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Korumaya dair Sözleşmeyi ve bağlı
Protokolleri dikkate alarak,
Bu İçtüzüğü yapmıştır:

Madde 1

(Tanımlar)

Şartlar aksini gerektirmedikçe, bu İçtüzük bakımından:

- (a) "Sözleşme" terimi, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya dair Sözleşme ve buna bağlı Protokolleri;
- (b) "Mahkeme genel kurulu" deyimini, genel kurul halinde toplanan İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ni;
- (c) "Büyük Daire" deyimini, Sözleşme'nin 27.maddesinin birinci fıkrası gereğince oluşturulan on yedi yargıçlı Büyük Daireyi;
- (d) "Bölüm" terimi, Sözleşme'nin 26.maddesinin (b) bendi gereğince belirli bir dönem için Mahkeme genel kurulu tarafından kurulan bir daireyi ve "Bölüm Başkanı" ifadesi de Sözleşme'nin 26.maddesinin (c) bendi gereğince Mahkeme genel kurulu tarafından Bölüm Başkanı olarak seçilen yargıcı;
- (e) "Daire" terimi, Sözleşme'nin 27.maddesinin birinci fıkrası gereğince oluşturulan yedi yargıçlı herhangi bir Daireyi ve "Daire Başkanı" deyimini de bu tür bir "Daire"ye başkanlık eden yargıcı;
- (f) "Komite" terimi, Sözleşme'nin 27.maddesinin birinci fıkrası gereğince kurulan üç yargıçlı bir Komiteyi;
- (g) "Mahkeme" terimi, hem Mahkeme genel kurulunu, Büyük Daireyi, bir Bölümü, bir Komiteyi ve hem de Sözleşme'nin 43.maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen beş yargıçlı kurulu;
- (h) "ad hoc yargıç" ifadesi, seçilmiş bir yargıcın dışında, Sözleşme'nin 27.maddesinin ikinci fıkrası gereğince bir Sözleşmeciler Devlet tarafından Büyük Daire üyesi veya bir Daire üyesi olarak görevlendirilmiş yargıcı;
- (i) "Yargıç" veya "yargıçlar" terimleri, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından seçilmiş yargıçları veya ad hoc yargıçları;
- (j) "Raportör Yargıç" terimi, İçtüzüğün 48 ve 49.maddelerdeki görevleri yerine getirmek üzere atanmış bir yargıcı;
- (k) "Yazı İşleri Müdürü" terimi, yerine göre Mahkeme Yazı İşleri Müdürünü veya Bölüm Yazı İşleri Müdürünü;

(l) "Taraflar" veya "taraf" terimleri;

- başvuru veya davalı Sözleşme Devletleri;

- başvuru (kişi, hükümet dışı örgütler veya kişiler grubu), Sözleşme'nin 34.maddesine göre başvuruda bulunanları;

(m) "üçüncü taraf" deyimini, Sözleşme'nin 36.maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında belirtilen ve bir duruşmada yer alma hakkını kullanan veya yazılı mütalaa vermesi veya duruşmaya katılması istenen bir Sözleşme Devleti veya ilgili kimseyi;

(n) "Bakanlar Komitesi" deyimini, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini;

(o) "eski Mahkeme" ve "Komisyon" terimleri, Sözleşme'nin eski 19.maddesine göre kurulmuş, sırasıyla İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ni ve Avrupa Komisyonu'nu ifade eder.

BAŞLIK I

MAHKEME TEŞKİLATI VE ÇALIŞMASI

Bölüm I

Yargıçlar

Madde 2

(Görev süresinin hesaplanması)

1. Seçilmiş bir yargıcın görev süresi, seçim tarihinden başlayacak şekilde hesaplanır. Ancak bir yargıç, görev süresinin sona ermesi üzerine yeniden seçildiği zaman veya görev süresi sona eren veya sona erecek olan bir yargıcın yerine seçildiği zaman, her iki durumda da görev süresi, görev sürelerinin sona erme tarihinden başlayacak şekilde hesaplanır.

2. Sözleşme'nin 25.maddesinin beşinci fıkrasına göre, görev süresi henüz sona ermemiş olan bir yargıcın yerine seçilmiş olan bir yargıç, kendinden önceki yargıcın görev süresini tamamlar.

3. Sözleşme'nin 27.maddesinin yedinci fıkrasına göre seçilmiş bir yargıç, kendinden sonraki yargıcın, İçtüzüğü'nün 3.maddesine göre yemin etmesine veya and içmesine kadar görevini sürdürür.

Madde 3

(Yemin etme ve and içme)

1. Her yargıç göreve başlamadan önce kendisinin de katıldığı Mahkeme genel kurulunun ilk oturumunda, eğer ihtiyaç varsa Mahkeme Başkanının önünde aşağıdaki yemini eder veya and içer:

"Bir yargıç olarak görevlerimi şerefli, bağımsız ve tarafsız bir biçimde yerine getireceğime ve müzakerelerin gizliliğini koruyacağıma yemin ederim -veya and içerim-".

2. Bu beyan tutanağa geçirilir.

Madde 4

(Görevle bağdaşmayan faaliyetler)

Sözleşme'nin 21.maddesinin üçüncü fıkrasına göre yargıçlar, görevleri süresince herhangi bir siyasi veya idari faaliyette veya bağımsızlık ya da tarafsızlıkla veya tam gün çalışma esasının gerekleriyle bağdaşmayan mesleki bir faaliyette bulunamazlar. Her yargıç, bütün ek faaliyetlerini Mahkeme Başkanına bildirir. Mahkeme Başkanı ve ilgili yargıç arasında uyumsuzluk çıkması halinde, ortaya çıkan bir sorun hakkında Mahkeme genel kurulu karar verir.

Madde 5

(Kıdem)

1. Seçilmiş yargıçlar, Mahkeme Başkanı ve Başkan Yardımcıları ile Bölüm Başkanlarından sonra, seçilme tarihlerine göre kıdem alırlar, yeniden seçilme halinde, bu yeniden seçilme hemen seçilme olmasa bile, ilgili yargıcın daha önce görev yaptığı süre kıdemde dikkate alınır.

2. Mahkeme Başkan Yardımcılığı görevine aynı gün seçilenler, yargıç olarak görev yaptıkları süreye göre kıdem alırlar. Yargıç olarak görev yaptıkları süre aynı ise yaşlarına göre kıdem alırlar. Aynı kural, Bölüm Başkanları için de uygulanır.

3. Yargıç olarak aynı süre görev yapan yargıçlar, yaşlarına göre kıdem alırlar.

4. Ad hoc yargıçlar, seçilmiş yargıçlardan sonra yaşlarına göre kıdem alırlar.

Madde 6

(İstifa)

Yargıçlıktan istifa, Mahkeme Başkanına sunulur. Başkan bu istifayı Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne iletir. İktüzüğün 24.maddesinin üçüncü fıkrasının son hükmü ile 26.maddesinin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla istifa, görevin boşalması sonucunu doğurur.

Madde 7

(Göreve son verme)

Genel kurul halinde toplanan görev başındaki seçilmiş diğer yargıçlar tarafından gerekli koşulları taşımadığına üçte iki çoğunlukla karar verilmedikçe, hiç bir yargıcın görevine son verilemez. Bu yargıç önce Mahkeme genel kurulu tarafından dinlenir. Göreve son verme usulünün başlatılması için herhangi bir yargıç talepte bulunabilir.

BÖLÜM II

Mahkeme Başkanlığı

Madde 8

(Mahkeme Başkanı ve Başkan Yardımcıları ile Bölüm Başkanları ve Başkan Yardımcılarının seçilmesi)

1. Mahkeme genel kurulu, Mahkeme Başkanını, iki Başkan Yardımcısını ve Bölüm Başkanlarını, yargıç olarak görev sürelerini aşmamak koşuluyla, üç yıllık bir süre için seçer. Yeniden göreve seçilebilirler.
2. Her Bölüm, aynı şekilde Bölüm Başkanının görevini yerine getiremeyecek durumda olması halinde yerine geçecek olan bir Başkan Yardımcısını üç yıllık bir süre için seçer, bu göreve yeniden seçilebilirler.
3. Başkanlar ve Başkan Yardımcıları, yerlerine yenileri seçilinceye kadar görevlerini sürdürürler.
4. Bir Başkanın veya bir Başkan Yardımcısının, Mahkeme üyeliğinin sone ermesi veya normal süresinden önce istifa etmesi halinde, duruma göre Mahkeme genel kurulu veya ilgili Bölüm, bu görev döneminin geriye kalan süresini tamamlayacak olan kişiyi seçer.
5. Bu maddede sözü edilen seçimler gizli oyla yapılır, seçimlerde sadece seçilmiş mevcut yargıçlar oy kullanır. Hiçbir yargıcın, seçilmiş mevcut yargıçların mutlak çoğunluğunun oyunu sağlayamaması halinde, en fazla oyu alan iki yargıcın katılacağı ikinci bir oylama yapılır. Oyların eşit dağılması halinde, 5.maddeye göre kıdemli olan yargıç seçilmiş olur.

Madde 9

(Mahkeme Başkanının görevleri)

1. Mahkeme Başkanı, Mahkeme'nin çalışmasını ve idaresini sağlar. Başkan, Mahkeme'yi temsil eder ve özellikle Mahkeme'nin Avrupa Konseyi makamlarıyla olan ilişkilerinden sorumludur.
2. Başkan, Mahkeme genel kurulu toplantılarına, Büyük Daire toplantılarına ve beş yargıçlı kurul toplantılarına başkanlık eder.
3. Başkan, nezdinde seçildiği Sözleşmeciler Devletle ilgili davalar dışında, Dairelerin görmekte olduğu davalara katılmaz.

Madde 10

(Mahkeme Başkan Yardımcılarının görevleri)

Mahkeme Başkan Yardımcıları, Mahkeme Başkanına yardım eder. Başkan Yardımcıları, Başkanın görevini yapamayacak durumda olması veya Başkanlık makamının boşalması halinde veya Başkanın isteği üzerine Başkanın yerine görev yaparlar. Başkan Yardımcıları, Bölüm Başkanlıkları da yaparlar.

Madde 11

(Başkanın veya Başkan Yardımcılarının yerine geçme)

Mahkeme Başkanının ve Başkan Yardımcılarının aynı anda görev yapamayacak durumda olmaları veya bu makamların boşalmış olması halinde, Mahkeme Başkanlığını bir Bölüm Başkanı, Bölüm Başkanı yoksa 5.maddeye göre kıdemli olan başka bir seçilmiş yargıç üstlenir.

Madde 12

(Bölümlerin ve Dairelerin Başkanlıkları)

Bölüm Başkanları, üyesi oldukları Bölümün ve Dairelerin oturumlarına başkanlık ederler. Bölüm Başkanlarının görev yapamayacak durumda olmaları ve Bölüm Başkanlığının boşalmış olması halinde veya Bölüm Başkanının isteği üzerine Başkan Yardımcıları, Başkanın yerine geçer. Bunun mümkün olmaması halinde ise Bölüm ve Dairelerin üyeleri 5.maddede öngörülen kıdeme göre Başkanların yerini alırlar.

Madde 13

(Başkanlık yapamama)

Mahkeme yargıçları, vatandaşı oldukları veya nezdinde seçildikleri Sözleşmeci Devletlerin taraf oldukları davalarda başkanlık yapamazlar.

Madde 14

(Cinslerin dengeli temsili)

İçtüzüğün bu bölümünde ve daha sonraki bölümlerinde düzenlenen atamaların yapılması ile ilgili olarak Mahkeme, cinslerin dengeli dağılımını sağlayacak bir politika izler.

Bölüm III

Yazı İşleri Müdürlüğü

Madde 15

(Yazı İşleri Müdürünün Seçilmesi)

1. Mahkeme Yazı İşleri Müdürü, Mahkeme genel kurulu tarafından seçilir. Adaylar, yüksek ahlaki niteliklere ve hukuk, idare ve dilbilgisine sahip ve makamın gerektirdiği görevleri yürütebilecek gerekli tecrübeye sahip olmalıdır.

2. Yazı İşleri Müdürü, beş yıl için seçilir ve yeniden seçilebilir. Genel kurul halinde toplanan yargıçların üçte iki çoğunluğu tarafından, Yazı İşleri Müdürlüğünün gerektirdiği şartları artık taşımadığına karar verilmedikçe, Yazı İşleri Müdürü görevinden alınmaz. Mahkeme genel kurulu önce Yazı İşleri Müdürünü dinler. Herhangi bir yargıç, Yazı İşleri Müdürünün görevinden alınması usulünü bir dilekçeyle başlatabilir.

3. Bu maddede sözü edilen seçim, sadece seçilmiş yargıçların katılımıyla ve gizli oyla yapılır. Hiçbir adayın seçilmiş yargıçların mutlak çoğunluğunun oyunu alamaması halinde, en fazla oyu alan iki aday arasında yapılacak ikinci bir seçimle en fazla oyu alan aday seçilir. Oyların eşit dağılması halinde ilk olarak varsa bayan aday, ikinci olarak daha yaşlı aday seçilmiş olur.

4. Yazı İşleri Müdürü göreve başlamadan önce Mahkeme Başkanının, eğer gerek varsa Mahkeme genel kurulunun önünde aşağıdaki gibi yemin eder veya and içer:

"İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü olarak bana verilen görevi sadakatle, basiretle ve büyük bir özenle yapacağıma yemin ederim- veya and içerim-"

Bu beyan tutanağa geçirilir.

Madde 16

(Yazı İşleri Müdür Yardımcılarının seçilmesi)

1. Mahkeme genel kurulu, önceki maddede öngörülen şartlarda ve tarzda aynı süre için iki tane Yazı İşleri Müdür Yardımcısı seçer. Yazı İşleri Müdürünün görevden alınma usulü, Müdür Yardımcıları için de uygulanır. Mahkeme her iki konuda da Yazı İşleri Müdürünün görüşünü alır.

2. Bir Yazı İşleri Müdür Yardımcısı göreve başlamadan önce, Mahkeme Başkanı önünde, gerektiği taktirde Mahkeme genel kurulu önünde, Yazı İşleri Müdürü için öngörülen aynı yemini eder veya and içer. Bu beyan tutanağa geçirilir.

Madde 17

(Yazı İşleri Müdürünün görevleri)

1. Yazı İşleri Müdürü, Mahkeme'nin görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olur ve Mahkeme Başkanının denetiminde Yazı İşlerinin örgütlenmesinden ve faaliyetlerinden sorumludur.

2. Yazı İşleri Müdürü, Mahkeme arşivini tutar. Mahkeme önüne getirilen veya getirilecek olan bütün davalarda, Mahkeme'den yapılan veya Mahkeme'ye gönderilen bütün yazışmalar ve bildirimler Yazı İşleri Müdürü kanalıyla yürütülür.

3. Yazı İşleri Müdürü, bu makama verilen taktir yetkisine bağlı olarak, Mahkeme'nin çalışmasıyla ilgili bilgi taleplerini ve özellikle basından gelen istekleri karşılar.

4. Yazı işlerinin çalışması, Yazı İşleri Müdürü tarafından hazırlanan ve Mahkeme Başkanı tarafından onaylanan genel talimatlarla düzenlenir.

Madde 18

(Yazı İşleri Teşkilatı)

1. Yazı İşleri, Mahkeme tarafında kurulan Bölümlere eşit sayıda Bölüm, Yazı İşlerinden ve Mahkeme tarafından ihtiyaç duyulan hukuki ve idari hizmetleri sağlayacak gerekli birimlerden meydana gelir.

2. Bölüm Yazı İşleri Müdürü, Bölümün görevlerini yerine getirmesine yardımcı olur ve kendisine de Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı yardımcılık eder

3. Yazı İşleri Müdürü ve Müdür Yardımcıları dışında, hukuk sekreterleri dahil, Yazı İşleri görevlileri, Mahkeme Başkanı'nın ve onun talimatıyla hareket eden Yazı İşleri Müdürünün uygun görmesiyle Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından göreve atanır.

Bölüm IV

Mahkeme'nin Çalışması

Madde 19

(Mahkeme'nin çalışma yeri)

1. Mahkeme'nin çalışma yeri, Avrupa Konseyi'nin Strasboug'taki çalışma yeridir. Ancak Mahkeme gerekli gördüğü taktirde, Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin sınırları içinde herhangi bir yerde çalışabilir.

2. Mahkeme, bir başvurunun incelenmesinin herhangi bir aşamasında, kendisi veya bir veya birden fazla üyesi tarafından başka bir yerde bir soruşturma yapılmasına veya diğer bir görevin yerine getirilmesine karar verebilir.

Madde 20

(Mahkeme genel kurulunun toplanması)

1. Mahkeme genel kurulu, Sözleşme'ye ve bu İçtüzüğe göre, görevlerinin yerine getirilmesinin gerektirdiği her zaman Mahkeme Başkanı tarafından toplantıya çağrılır. Mahkeme genel kurulu, Mahkeme üyelerinin en az üçte biri tarafından talep edilmesi

halinde ve yılda en az bir kez idari konuları ele almak üzere Mahkeme Başkanı tarafından toplantıya çağrılır.

2. Görev başındaki seçilmiş yargıç sayısının üçte ikisi, Mahkeme genel kurulunun toplantı yeter sayısını oluşturur.

3. Toplantı yeter sayısına ulaşılamaması halinde, Başkan toplantıyı erteler.

Madde 21

(Mahkeme'nin diğer toplantıları)

1. Büyük Daire, Daireler ve Komiteler tam gün çalışır. Mahkeme Başkanının önerisi üzerine, Mahkeme her yıl oturum tarihlerini tespit eder.

2. Bu tarihler dışında, Büyük Daire ve Daireler, acil durumlarda Başkanları tarafından toplantıya çağrılır.

Madde 22

(Müzakereler)

1. Mahkeme'nin müzakereleri kapalıdır. Mahkeme'nin müzakereleri gizli tutulur.

2. Müzakerelere sadece yargıçlar katılır. Müzakerelerde Yazı İşleri Müdürü veya yerine görevlendirdiği bir kişi ile birlikte, yardımcıları gerekli görülen Yazı İşleri görevlileri ve çevirmenler de hazır bulunur. Mahkeme'nin özel bir kararı bulunmadıkça başka hiç kimse müzakereye alınmaz.

3. Bir sorun hakkında Mahkeme'de oylamaya geçilmeden önce Başkan, sorun üzerinde görüşlerini belirtmelerini yargıçlardan isteyebilir.

Madde 23

(Oylamalar)

1. Mahkeme kararları, mevcut üyelerin çoğunluk oyuyla alınır. Oylarda eşitlik bulunması halinde, yeni bir oylama yapılır ve yine eşitlik bulunması halinde Başkanın oy verdiği taraf çoğunluğu oluşturur. Bu İktüzükte aksine hüküm bulunmadıkça, bu fıkra diğer oylamalar için de uygulanır.

2. Büyük Daire ve Daireler, kararlarını ve sonkararlarını, yargıç sayısının çoğunluğuyla alır. Kabuledilebilirlik kararı ile esas hakkındaki kararın son oylamalarında çekimser oy kullanılamaz.

3. Genel bir kural olarak, el kaldırma suretiyle oylama yapılır. Başkan, kıdem sırasının tersinden yoklamalı oylama yaptırabilir.

4. Üzerinde oylama yapılan her sorun, açık terimlerle formüle edilir.

Bölüm V

Daireler

Madde 24

(Büyük Dairenin oluşumu)

1. Büyük Daire, on yedi asil ve üç yedek yargıçtan meydana gelir.
2. Büyük Daire, bu İçtüzüğün 8.maddesine göre Mahkeme Başkanının seçildiği tarihten başlayarak üç yıllık bir süre için oluşturulur.
3. Büyük Dairede, Mahkeme Başkanı ve Başkan Yardımcıları ile Bölüm Başkanları yer alır. Büyük Daire üyelerinin tamamlanması için Mahkeme genel kurulu, Başkanın önerisi üzerine diğer bütün yargıçlar, her dokuz ayda bir değişecek olan ve üyelikleri Sözleşmeciler Devletler arasında mümkün olduğu kadar coğrafi dengeyi ve değişik hukuk sistemlerini yansıtacak biçimde iki gruba ayrılır. Her bir dokuz aylık dönem içinde Büyük Daireye gönderilen davaları görecek asil ve yedek yargıçlar, her grup içinde rotasyona tabi tutulurlar; bu yargıçlar, yargıçlık görev süreleri sona ermiş olsa bile, yargılamanın tamamlanmasına kadar Büyük Daire yargıcı olarak kalmaya devam ederler.
4. İlgili Sözleşmeciler Devlet bakımından seçilen bir yargıç, bu maddenin üçüncü fıkrası dolayısıyla Büyük Dairede yer alamaması halinde, Sözleşme'nin 27.maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları gereğince Büyük Dairede re'sen (ex officio) yer alır.
5. (a) Bir Bölüm Başkanının, Büyük Dairede yer alamaması halinde onun yerine Bölüm Başkan Yardımcısı yer alır.
(b) Diğer yargıçların yer almalarına engel bulunması halinde, bu yargıçların yerine 3.maddedeki seçiliş düzenlerine göre yedek yargıçlar yer alırlar.
(c) Büyük Dairenin tamamlanması için ilgili grupta yeterli yedek yargıç bulunmaması halinde, diğer grubun üyeleri arasından kur'a ile yedek yargıçlar görevlendirilir.
6. (a) Büyük Dairenin, Sözleşme'nin 43.maddesine göre yapılan talepleri ele almak üzere toplanacak olan beş yargıçlı kurul aşağıdaki şekilde meydana gelir:
  - Mahkeme Başkanı,
  - davayı görmüş olup, verdiği karar Büyük Daire önüne götürülmek istenen Daireyi oluşturan Bölümün dışındaki Bölüm Başkanları, Bölüm Başkanlarının yer almasında engel varsa Bölüm Başkan Yardımcıları,
  - davayı gören Daire yargıçlarının dışında diğer yargıçlar arasından rotasyon ile görevlendirilen başka bir yargıç.(b) ilgili Sözleşmeciler Devletin vatandaşı olan veya nezdinde seçilen yargıç, beş kişilik kurul üyesi olamaz.

(c) Kurulda yer almayan herhangi bir üyenin yerine, davayı görmüş Dairenin üyesi olmayan ve rotasyon usulüne göre görevlendirilen bir yargıç geçer.

Madde 25

(Bölümlerin kuruluşu)

1. Sözleşme'nin 26.maddesinin (b) bendinde öngörülen Daireler (bu İçtüzükte "Bölümler" olarak adlandırılmıştır) Mahkeme Başkanının hazırladığı bir öneri üzerine Mahkeme genel kurulu tarafından, 8.maddedeki başkanlık seçiminden başlamak üzere üç yıllık bir süre için kurulur. En az dört Bölüm bulunur.

2. Her yargıç bir Bölümün üyesidir. Bölümler, coğrafya ve cinsiyet açısından dengeli ve Sözleşmeciler Devletler arasındaki değişik hukuk sistemlerini yansıtacak şekilde oluşturulur.

3. Bir yargıcın Mahkeme üyeliği, Bölümün oluşturulduğu dönemden önce sona ermesi halinde, bu yargıcın Bölümdeki yeri, Mahkeme üyesi olarak kendisinin yerine geçen yargıç tarafından doldurulur.

4. Mahkeme Başkanı, şartların gerektirmesi halinde, istisnaen, Bölümlerin oluşumunda değişiklik yapabilir.

5. Başkanının önerisi üzerine Mahkeme genel kurulu ilave bir Bölüm kurabilir.

Madde 26

(Dairelerin oluşumu)

1. Mahkeme'nin önüne getirilen davaların görülmesi için Sözleşme'nin 27.maddesinin birinci fıkrasında öngörülen yedi yargıçlı Daireler, Bölümlerin içinden aşağıdaki şekilde oluşturulur.

(a) Her bir dava için Dairede, Bölüm Başkanı ve ilgili Sözleşmeciler Devlet nezdinde seçilmiş yargıç yer alır. İlgili Sözleşmeciler Devlet nezdinde seçilmiş yargıç, İçtüzüğün 51 ve 52.maddelerine göre başvurunun gönderildiği Bölümün üyesi değilse, bu yargıç Sözleşme'nin 27.maddesinin ikinci fıkrasına göre bu Dairede re'sen (ex officio) yer alır. Bu yargıcın yer alamaması ve çekilmesi halinde 29.madde uygulanır.

(b) Dairenin diğer üyeleri, Bölüm Başkanı tarafından ilgili Bölümün üyeleri arasından rotasyon usulüyle görevlendirilir.

(c) Bu surette görevlendirilmemiş olan Bölüm üyeleri, bu davada yedek yargıçlar olarak yer alır.

2. Davanın esasının incelenmesine katılmış olan yargıçlar, görev süreleri sona ermiş olsa bile davayı görmeye devam ederler.

Madde 27

(Komiteler)

1. Sözleşme'nin 27.maddesinin birinci fıkrasına göre aynı Bölüm içinde üç yargıçlı Komiteler kurulur. Kaç tane Komite kurulacağına Bölüm Başkanlarına danıştıktan sonra Mahkeme Başkanı tarafından karar verilir.
2. Komiteler, Bölüm Başkanı hariç tutularak, Bölüm üyeleri arasında yapılacak rotasyonla on iki ay için kurulur.
3. Bir Komite üyesi olmayan Bölümdeki yargıçların, Komitede bulunamayan üyelerin yerine görev yapmaları istenebilir.
4. Her Komiteye, Bölümdeki kıdemli üyeler tarafından başkanlık yapılır.

Madde 28

(Katılmama, çekilme veya muaf tutulma)

1. Oturumlara katılma engeli bulunan bir yargıç, mümkün olan en kısa sürede durumu Daire Başkanına bildirir.
2. Bir yargıç, kişisel menfaatinin bulunduğu veya daha önce Devlet görevlisi veya davada menfaati olan tarafın avukatı veya danışmanı olarak veya bir yargı yeri veya araştırma komisyonu üyesi veya başka bir sıfatla yer aldığı bir davanın görülmesine katılmaz.
3. Bir yargıç, yukarıdaki nedenlerden biriyle veya özel bir sebeple davadan çekilmesi halinde bunu Daire Başkanına bildirir; Başkan, bu yargıcı davaya katılmaktan muaf tutar.
4. Daire Başkanı, bir yargıcın davadan çekilmesini gerektirecek bir neden bulunduğunu düşünecek olursa, durumu ilgili yargıçla görüşür; aralarında uyuşmazlık bulunması halinde Daire karar verir.

Madde 29

(Ad hoc yargıçlar)

1. Bir Sözleşmeci Devlet bakımından seçilmiş bir yargıcın Dairede bulunamaması veya davadan çekilmesi halinde, Daire Başkanı o Devleti, seçilmiş başka bir yargıcı dava yargıcı olarak veya Sözleşme'nin 21.maddesinin birinci fıkrasında belirtilen niteliklere sahip başka bir kimseyi bir ad hoc yargıç olarak atamak isteyip istemediğini, atamak istediği taktirde söz konusu kişinin adını otuz gün içinde bildirmeye davet eder. Bu suretle atanan kişinin Dairede bulunamaması ve çekilmesi halinde de aynı kural uygulanır.
2. İlgili Sözleşmeci Devletin otuz gün içinde yanıt vermemesi halinde, atamada bulunma hakkından feragat ettiği kabul edilir.,

3. Bir ad hoc yargıç, yargıç olarak atanmasından sonra, davanın görüleceği ilk oturumun açılışında, İtüzüğün 3.maddesinde öngörülen yemini eder veya andı içer. Bu beyan tutanağa geçirilir.

Madde 30

(Ortak menfaat)

1. Bir çok başvurucunun veya davalı Sözleşmeciler Devlet'in ortak bir menfaati bulunuyorsa, Mahkeme Başkanı tarafları tek bir seçilmiş yargıç veya Sözleşme'nin 27.maddesinin ikinci fıkrasına göre ad hoc yargıç üzerinde anlaşmaya davet edebilir. Tarafların anlaşamamaları halinde Başkan, re'sen (ex officio) yargıç olarak görev yapacak kişiyi Taraflarca yargıç olarak önerilen kişiler arasından kura ile tespit eder.

2. Ortak menfaatin bulunup bulunmadığı konusunda bir uyuşmazlık bulunması halinde, Mahkeme genel kurulu karar verir.

BAŞLIK II

USUL

Bölüm I

Genel Kurallar

Madde 31

(İtüzüğe aykırı davranma imkanı)

Bu başlık altındaki hükümler, belirli bir davanın görülmesi sırasında Mahkeme'nin, gerektiği takdirde taraflara danışarak, İtüzüğe aykırı davranmasını engellemez.

Madde 32

(Uygulama talimatları)

Mahkeme Başkanı, özellikle duruşmada bulunma ve dilekçelerin veya diğer belgelerin dosyaya sunulmasıyla ilgili olarak uygulama talimatları yayınlatabilir.

Madde 33

(Yargılamanın aleniliği)

1. Bu maddenin ikinci fıkrasına göre Daire, kendi kendine veya bir tarafın veya ilgili başka bir kişinin talebi üzerine aksine karar vermedikçe, duruşmalar alenidir.

2. Duruşmayı izleyenler ve basın mensupları, çocuk ve gençlerin menfaatlerini veya tarafların özel yaşamlarını korumanın gerektirmesi halinde veya adaletin zarar göreceği özel hallerde Dairenin kesinlikle gerekli olduğuna inandığı ölçüde,

demokratik bir toplumdaki genel ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik amacıyla bir duruşmanın tamamından veya bir kısmından çıkarılabilirler.

3. Bir başvurunun kayda girmesinden sonra, İçtüzüğü'nün 62.maddesinde öngörülen dostane çözüm müzakereleri çerçevesinde verilenler dışında Yazı İşleri Müdürlüğüne verilen bütün belgeler, Daire Başkanı bu maddenin ikinci fıkrasında gösterilen sebeplerle kendine veya bir tarafın veya ilgili kişilerden birinin talebi üzerine aksine karar vermedikçe kamuya açıktır.

4. Birinci veya üçüncü fıkraya göre yapılan bir gizlilik talebinde gerekçe gösterilir ve duruma göre duruşma veya belgelerin tamamen mi yoksa kısmen mi kamuya kapalı olmasının istendiği belirtilir.

Madde 34

(Kullanılacak diller)

1. Mahkeme'nin resmi dilleri İngilizce ve Fransızca'dır.

2. Bir başvuru hakkında kabuledilebilirlik kararı alınmadan önce, Sözleşme'nin 34.maddesine göre başvuru veya temsilcileri tarafından gönderilen bütün muhaberat ve dilekçeler, Mahkeme'nin resmi dillerinden birinde değilse, Sözleşmeciler Devletlerin resmi dillerinden biriyle yapılır.

3. (a) Bir Sözleşmeciler Devletin resmi dillerinden birinin kullanılmasına devam edilmesi için Daire Başkanı tarafından izin verilmedikçe, bir duruşma konusunda veya davanın kabuledilebilir bulunmasından sonra başvuru veya temsilcilerinin bütün muhaberatı ve dilekçeleri Mahkeme'nin resmi dillerinden birinde yapılır.

(b) Böyle bir iznin verilmesi halinde, Yazı İşleri Müdürü, başvuru sunuşlarının ve beyanlarının sözlü veya yazılı çevirisi için gerekli düzenlemeyi yapar.

4. (a) Sözleşmeciler Devletler tarafından gönderilen bütün muhaberat ve verilen dilekçeler Mahkeme'nin resmi dillerinden birinde yapılır. Daire Başkanı, resmi olmayan dillerden birinin kullanılmasına izin verebilir.

(b) Böyle bir iznin verilmesi halinde, yapılan sözlü sunuşların veya yazılı beyanların İngilizce'ye veya Fransızca'ya çevrilmesini sağlama sorumluluğu ve masrafları karşılama yükümlülüğü, talep eden tarafa düşer.

5. Daire Başkanı, davalı Sözleşmeciler Devletin yaptığı yazılı sunuşun başvuru tarafından anlaşılabilmesini kolaylaştırmak için yazılı sunuşun o Devletin resmi diline çevrilmesini sağlamaya davet edebilir.

6. Mahkeme önüne çıkan herhangi bir tanık, uzman veya başka bir kişi, iki resmi dilden birini yeterince konuşamıyorsa, kendi dilini kullanabilir. Bu durumda Yazı İşleri Müdürü, bu beyanların çevrilmesi için gerekli düzenlemeyi yapar.

Madde 35

(Sözleşmecî Devletlerin temsili)

Sözleşmecî Devletler, temsilcileri (ajanları) tarafından temsil edilir; temsilci, avukat veya danışman yardımı alabilir.

Madde 36

(Başvurucunun temsili)

1. Kişiler, hükümet dışı örgütler veya birey grupları, başlangıçta, Sözleşme'nin 34.maddesine göre başvurularını bizzat kendileri veya bu maddenin dördüncü fıkrasına göre atanmış temsilcileri aracılığıyla yapabilirler.
2. İçtüzüğün 54.maddenin (b) bendine göre, başvurunun davalı Sözleşmecî Devlete bildirilmesinden sonra Daire Başkanı, bu maddenin dördüncü fıkrasına göre, başvurunun temsil edilmesi talimatını verebilir.
3. Daire Başkanı aksine karar vermedikçe, Daire tarafından yapılmasına karar verilen veya başvuru hakkındaki kabuledilebilirlik kararından sonraki yargılama amacıyla yapılacak olan bir duruşmada, başvuru temsil edilmek zorundadır.
4. (a) Başvurucunun temsilcisi, herhangi bir Sözleşmecî Devlette çalışmaya yetkili olan ve Sözleşmecî Devletlerin ülkelerinden birinde ikamet eden bir avukat veya Daire Başkanının kabul ettiği başka bir kişi olabilir.
(b) Daire Başkanı, temsilin zorunlu hale gelecek olması durumunda, başvurucuya kendi davasını eğer gerekliyse bir avukat veya kabul edilmiş bir temsilci yardımıyla sunma izni verebilir.
(c) Daire Başkanı, istisnai durumlarda ve yargılamanın herhangi bir aşamasında, şartların veya avukat ya da yukarıdaki fıkraya göre atanmış kişinin davranışlarının gerektirdiğini düşünmesi halinde, bu avukatın ya da atanmış kişinin artık başvurucuyu temsil edemeyeceğini ya da ona yardım edemeyeceğini ve başvurunun başka bir temsilci araması gerektiğini bildirebilir.
5. Avukat veya diğer atanmış temsilcinin veya kendi davasını bizzat sunma izni isteyen başvurunun Mahkeme'nin resmi dillerinden birini yeterince biliyor olması gerekir. Ancak, İçtüzüğün 34.maddesinin üçüncü fıkrasına göre, resmi olmayan dillerden birinin kullanılmasına Daire Başkanı tarafından izin verilebilir.

Madde 37

(Muhaberat, tebligatlar ve davetiyeler)

1. Devlet temsilcilerine (ajanlarına) veya tarafların avukatlarına gönderilen muhaberat ve tebligatlar, taraflara gönderilmiş sayılır.
2. Devlet temsilcileri veya tarafların avukatları dışındaki kişilere bir muhaberat, tebligat veya davetiyenin gönderilmesi için, Mahkeme bu tür bir muhaberat, tebligat veya davetiyenin, ülkesi üzerinde sonuç doğuracağı Devlet Hükümetinin yardımının

gerekli olduğunu düşünmesi halinde, Mahkeme Başkanı gerekli kolaylığı göstermesi için Hükümete doğrudan başvurabilir.

3. Mahkeme, maddi olayları ortaya çıkarma veya delil toplama amacıyla yerinde soruşturma yapmak veya düzenlemek istediği zaman veya bu ülkede ikamet eden veya ülkeden geçecek bir kişinin Mahkeme önüne çıkmasını istediği zaman da aynı kural uygulanır.

Madde 38

(Yazılı dilekçeler)

1. Duruma göre Daire Başkanı veya raportör yargıç tarafından belirtilen süre geçtikten sonra, bu İçtüzüğe göre dosyaya hiçbir yazılı beyan veya belge konulamaz. Daire Başkanı aksine karar vermedikçe, öngörülen zaman sınırı dışında veya 32.maddeye göre yayınlanan uygulama talimatına aykırı olarak hiçbir yazılı beyan veya belge dosyaya konamaz.

2. Yukarıda birinci fıkrada öngörülen zaman sınırına uygun davranılması bakımından, belgenin gönderildiği tarih, gönderinin damgalandığı, eğer damga bulunmuyorsa Yazı İşleri tarafından alındığı tarihtir.

Madde 39

(Geçici tedbirler)

1. Daire veya gerekiyorsa Daire Başkanı, bir tarafın veya ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine veya doğrudan kendisi, tarafların menfaati veya önündeki davanın gereği gibi görülebilmesi için alınması gerektiğini düşündüğü geçici tedbirleri taraflara bildirebilir.

2. Bu tedbirlere ilişkin bildirimler, Bakanlar Komitesi'ne verilir.

3. Daire, bildirdiği bir geçici tedbirin uygulanmasıyla bağlantılı bir konu hakkında taraflardan bilgi isteyebilir.

Madde 40

(Bir başvurunun acil tebliği)

Acil bir durumda Yazı İşleri Müdürü, Mahkeme Başkanının izniyle, başka usuli işlemlerin yapılması saklı kalmak kaydıyla ve mümkün olan her türlü araçla, kendisine yapılan başvuru hakkında ilgili Sözleşmecî Devleti bilgilendirir ve başvurunun konusunu kısaca bildirir.

Madde 41

(Öncelikli dava)

Daire, incelemeye hazır duruma gelen başvuruları sırasıyla ele alır. Bununla beraber Daire, belirli bir başvuruya öncelik tanınmasına karar verebilir.

Madde 42

(Delil toplanması için tedbirler)

1. Daire, taraflardan birinin veya üçüncü bir tarafın talebi üzerine veya kendiliğinden, davanın maddi olaylarına açıklık getirmesini sağlayabileceğini düşündüğü delilleri toplayabilir. Daire, başka şeylerle birlikte, taraflardan yazılı delil sunmalarını isteyebilir ve tanıklıkları veya beyanlarıyla Dairenin görevini yerine getirmesine yardımcı olabilecek bir tanığı veya uzmanı veya başka bir sığata sahip herhangi bir kimseyi dinlemeye karar verebilir.

2. Daire, yargılamanın herhangi bir anında, üyelerinden birini veya birden fazla üyesini veya Mahkeme'nin diğer yargıçlarını yerinde inceleme veya soruşturma yapmaları veya başka bir biçimde delil toplamaları için görevlendirebilir. Daire, bu delegasyona yardımcı olması için dışarıdan bağımsız uzmanlar atayabilir.

3. Daire, kendi istediği bir kimseden veya bir kurumdan bilgi edinmek için belirli bir konuda görüş belirtmesini veya rapor sunmasını isteyebilir.

4. Taraflar, delil toplanması için alınan tedbirlerin uygulanması sırasında Daireye veya onun delegasyonuna yardım ederler.

5. Bir başvurucunun veya davalı Sözleşmeci Devletin talebi üzerine yukarıdaki fıkralar gereğince bir raporun hazırlanması veya bazı tedbirler alınması halinde, Daire aksine karar vermedikçe bunun masrafları o Tarafça karşılanır. Diğer durumlarda Daire, bu masrafların Avrupa Konseyi tarafından mı karşılanacağı yoksa masrafların, raporun hazırlanmasını veya diğer tedbirlerin alınmasını talep eden üçüncü kişi üzerinde mi bırakılacağına karar verir. Her durumda masraflar Daire Başkanı tarafından tayin edilir.

Madde 43

(Başvuruların birleştirilmesi ve aynı anda incelenmesi)

1. Daire, tarafların isteği üzerine veya kendiliğinden, iki veya daha fazla başvurunun birleştirilmesine karar verebilir.

2. Dairenin, başvuruların birleştirme konusunda karar verme yetkisi saklı kalmak kaydıyla, Daire Başkanı taraflara danıştıktan sonra, aynı Dairenin görevlendirildiği başvuruların muhakemesinin aynı anda yapılmasına karar verebilir.

Madde 44

(Davanın düşmesi ve yeniden kayda alınması)

1. Bir Sözleşmeci başvuru Devlet, Yazı İşleri Müdürüne davaya devam etmeme niyetinde olduğunu bildirdiği zaman, davanın diğer tarafı Sözleşmeci Devlet veya

Devletlerin buna katılmaları halinde Daire, Sözleşme'nin 37. maddesine göre davanın düşmesine karar verebilir.

2. Kabul edilebilirlik kararı verilmiş olan bir davanın düşmesi hakkındaki karar, son karar şeklinde verilir. Davanın düşmesi kararı kesinleştikten sonra Daire Başkanı, davaya son verilmesine, dostane çözüme veya başka türde ulaşılan bir çözüme eklenmiş olabilecek taahhütlerin yerine getirilmesi konusundaki kararları Sözleşme'nin 46. maddesinin ikinci fıkrasına göre icrasını izleyebilmesi için, düşme kararını Bakanlar Komitesi'ne gönderir.

3. Mahkeme, davanın düşmesine karar verdiği zaman, masrafları da taktir eder. Kabul edilebilirlik kararı verilmemiş bir davanın düşmesi kararında masrafların ödenmesine hükmedilmiş ise, Daire Başkanı bu kararı Bakanlar Komitesi'ne gönderir.

4. Mahkeme, düşme kararı verdiği bir davanın yeniden kayda alınmasını haklı gösterecek istisnai şartların bulunduğu sonucuna varırsa, davayı yeniden kayda alır.

Bölüm II

Davanın açılması

Madde 45

(İmzalar)

1. Sözleşme'nin 33 veya 34. maddelerine göre yapılan bir başvuru yazılı olarak sunulur ve başvurucu veya başvurucunun temsilcisi tarafından imzalanır.

2. Bir başvurunun hükümet dışı bir örgüt veya bir bireyler grubu tarafından yapılması halinde, başvuru bu örgütü veya grubu temsil etmeye yetkili kişiler tarafından imzalanır. Bir başvuruyu imzalayan kişinin yetkisi olup olmadığı sorunu hakkında ilgili Daire veya Komite karar verir.

3. Başvurucuların 36. maddeye göre temsil edilmeleri halinde, temsilci veya temsilciler tarafından bir vekalet veya yetki belgesi eklenir.

Madde 46

(Devlet başvurularının içeriği)

Mahkeme önüne bir dava getirmek isteyen Sözleşmeci bir Devlet veya Devletlerin, Yazı İşleri Müdürlüğüne yapacağı başvuru aşağıdaki noktaları içerir:

(a) aleyhine başvuru yapılan Sözleşmeci Devletin adı;

(b) maddi olaylara ilişkin beyan;

(c) iddia edilen Sözleşme ihlal(ler)inin ve ilgili savlara ilişkin bir beyan;

(d) Sözleşme'nin 35.maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kabuledilebilirlik ölçülerine (iç hukuk yollarının tüketilmesi ve altı aylık süre kuralına) uyulduğuna ilişkin bir beyan;

(e) başvurunun amacı ve zarar gördüğü iddia edilen taraf veya taraflar namına Sözleşme'nin 41.maddesine göre istenen adil karşılıkla ilgili genel bir talep ve,

(f) Devlet temsilcisi ve temsilcileri olarak atanan kişilerin adları ve adresleri ile birlikte,

(g) ilgili her türlü belgenin ve özellikle başvurunun konusuyla ilgili yargısal olan veya olmayan kararların birer kopyası.

Madde 47

(Bireysel başvurunun içeriği)

1. Sözleşme'nin 34.maddesine göre yapılan bir başvuru, Mahkeme Başkanı aksine karar vermedikçe, Yazı İşleri Müdürlüğü'nün hazırladığı başvuru formu ile yapılır. Başvuruda şunlar yer alır:

(a) başvurucunun adı, doğum tarihi, milliyeti, cinsiyeti, mesleği ve adresi;

(b) temsilcisi varsa, temsilcisinin adı, mesleği ve adresi;

(c) aleyhine başvuru yapılan Sözleşmeciler Taraf Devletin veya Devletlerin adı;

(d) maddi olaylara ilişkin az ve öz bir beyan;

(e) iddia edilen Sözleşme ihlal(ler)ine ve ilgili savlara ilişkin az ve öz bir beyan;

(f) başvurucunun, Sözleşme'nin 35.maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kabuledilebilirlik ölçülerine (iç hukuk yollarının tüketilmesi ve altı aylık süre kuralına) uyduğuna dair az ve öz bir beyan ve,

(g) başvurunun amacı ile birlikte, başvurucunun Sözleşme'nin 41.maddesine göre bulunmak istediği adil karşılıkla ilgili talebin genel olarak belirtilmesi ve bunların yanında,

(h) ilgili her türlü belgenin ve özellikle başvurunun konusuyla ilgili yargısal olan veya olmayan kararların birer kopyası.

2. Başvurucular ayrıca;

(a) Sözleşme'nin 35.maddesinin birinci fıkrasındaki kabuledilebilirlik ölçülerinin (iç hukuk yollarının tüketilmesi ve altı aylık süre kuralı) yerine getirildiğini göstermek amacıyla, bilgi ve özellikle yukarıdaki birinci fıkranın (h) bendinde sözü edilen belgeleri ve kararları sağlar ve;

(b) şikayetlerini başka uluslararası soruşturma ve çözüm organları önüne götürüp götürmediğini bildirir.

3. Kimliklerinin kamuya açıklanmasını istemeyen başvuruçular, Mahkeme önündeki yargılama hakkında kamunun bilgi edinmesi şeklindeki normal kuraldan ayrılmayı haklı kılabilen sebepleri gösterir ve sunar. Daire Başkanı, kimliğin saklı tutulmasına, istisnai ve gerçekten gerekli hallerde izin verebilir.

4. Birinci ve ikinci fıkralarda yer alan gereklere uymama, başvurunun kaydedilmemesi ve Mahkeme tarafından incelenmemesi sonucunu doğurabilir.

5. Genel bir kural olarak başvurunun yapıldığı tarih, başvurunun konusunu -özet şeklinde olsa bile- başvuruçunun ilk mektubunu gönderdiği tarihtir. Bununla birlikte Mahkeme, haklı sebeplere dayanarak, başvuru tarihi olarak başka bir tarihi kabul edebilir.

6. Başvuruçular, adres değişiklikleri ve başvuruyla ilgili koşullardaki değişiklikler hakkında Mahkeme'yi bilgilendirmeye devam eder.

Bölüm III

Raportör yargıçlar

Madde 48

(Devlet başvuruları)

1. Sözleşme'nin 33.maddesine göre bir başvuru yapıldığında, davayı görmek üzere oluşturulan Daire, bir veya birden fazla yargıcı, raportör(ler) olarak görevlendirir. Raportör(ler), İktüzüğün 49.maddesinin dördüncü fıkrasına göre, ilgili Sözleşmeci Devletlerin yazılı cevaplarını aldıktan sonra, gerektiği takdirde kabuledilebilirlik hakkında bir rapor sunarlar.

2. Sözleşme'nin 33.maddesine göre yapılan bir başvurunun kabuledilebilir olduğu açıklandıktan sonra, Raportör yargıç(lar) bu raporları, taslakları ve Dairenin görevini yerine getirmesi sırasında yardımcı olacak diğer belgeleri Daireye sunarlar.

Madde 49

(Bireysel başvurular)

1. Sözleşme'nin 34.maddesine göre bir başvuru yapıldığında, davayı görmesi için kendisine havale edilen Bölümün Başkanı, başvuruyu inceleyecek olan bir Raportör Yargıç görevlendirir.

2. Raportör Yargıçlar başvuruları incelerken;

(a) herhangi bir maddi olay hakkında ilgili olduğunu düşündükleri bilgi, belge veya materyalleri, belirlenen süre içinde tarafların sunmalarını isteyebilirler;

(b) başvurunun bir Daire tarafından incelenmesi şeklinde Bölüm Başkanının talimatı mı yoksa başvurunun bir Komite tarafından mı yoksa Daire tarafından mı ele alınacağına karar verebilirler.

3. Sözleşme'nin 28.maddesine göre davanın bir Komite tarafından incelenmesine karar verilmiş ise, Raportör Yargıcın raporunda aşağıdaki konular yer alır:

(a) ilgili maddi olayların bir özeti;

(b) başvurunun kabuledilemez olduğuna veya davanın düşmesine karar verilmesi önerisini gerektiren sebeplerin bir özeti.

4. Bir dava, Sözleşme'nin 29.maddesinin birinci fıkrası gereğince ele alındığı takdirde, Raportör Yargıcın raporunda aşağıdakiler yer alır:

(a) bu maddenin ikinci fıkrasına göre elde edilen bilgileri de içeren ilgili maddi olayların bir özeti;

(b) başvuruda, Sözleşme'ye göre doğan sorunların belirtilmesi;

(c) gerektiği takdirde, esas hakkındaki geçici bir görüş ile birlikte, kabuledilebilirlik konusunda ve diğer işlemler hakkında bir öneri.

5. Sözleşme'nin 34.maddesine göre yapılan bir başvuru hakkında, kabuledilebilirlik kararı verilmesinden sonra Raportör Yargıç, görevlerini yerine getirirken Daireye yardımcı olabilecek raporları, taslakları ve diğer belgeleri Daireye sunar.

Madde 50

(Büyük Dairedeki yargılama)

Bir davanın, Sözleşme'nin 30 veya 43.maddesine göre Büyük Daire önüne getirilmesi halinde, Büyük Dairenin Başkanı, Büyük Dairenin bir üyesini veya Devlet başvurusu halinde bir veya birden fazla üyesini Raportör Yargıç olarak görevlendirir.

Bölüm IV

Kabuledilebilirlik yargılaması

Devlet başvuruları

Madde 51

1.Sözleşme'nin 33.maddesine göre bir başvuru yapıldığı zaman, Mahkeme Başkanı hemen bu başvuruyu davalı Sözleşmeci Devlete tebliğ eder ve başvuruyla ilgili olarak Bölümlerden birini görevlendirir.

2. İhtüzüğün 26.maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre, başvuru ve davalı Sözleşmeci Devletler bakımından seçilmiş olan yargıçlar davayı görmek üzere oluşturulan Dairede re'sen (ex officio) yer alırlar. Başvuru birden fazla Sözleşmeci

Devlet tarafından yapılmış ise veya İçtüzüğün 43.maddesinin ikinci fıkrasına göre birlikte incelenebilecek nitelikte, Sözlşemeci Devletler tarafından aynı konuda birden fazla başvuru yapılmış ise, İçtüzüğün 30.maddesi uygulanır.

3. Bir Bölümün görevlendirilmesi üzerine Bölüm Başkanı 26.maddeye göre bir Daire oluşturur ve davalı Sözlşemeci Devleti kabuledilebilirlik hakkında yazılı görüşlerini bildirmeye davet eder. Bu suretle elde edilen görüşler, Yazı İşleri Müdürü tarafından başvuru Sözlşemeci Devlete iletilir, başvuru Devlet cevap olarak kendi görüşlerini sunabilir.

4. Daire, başvuru hakkında kabuledilebilirlik kararı vermeden önceki tarafları daha başka yazılı görüşlerini sunmaya davet edebilir.

5. Bir veya daha fazla Sözlşemesi Devletin talebi üzerine veya Dairenin kendiliğinden karar vermesi halinde, kabuledilebilirlik konusunda bir duruşma yapılır.

6. Daire Başkanı, Taraflara danıştıktan sonra, yazılı ve gerektiği takdirde sözlü usulü tespit eder ve bu amaçla yazılı görüşlerin dosyaya konulması için bir zaman sırnı tayin eder.

7. Daire, yapacağı müzakereler sırasında Raportör Yargıç(lar) tarafından 48.maddenin birinci fıkrasına göre sunulan raporu dikkate alır.

Bireysel Başvurular

Madde 52

(Başvuruların Bölümlere dağılması)

1. Sözlşeme'nin 34.maddesine göre yapılan bir başvuru üzerine Mahkeme Başkanı bir Bölümü görevlendirir; Mahkeme Başkanı bu görevlendirme sırasında davaların Bölümler arasında adil dağılımı için çaba gösterir.

2. Başvurunun bir Daire tarafından görülmesine karar verilmesinden hemen sonra, Sözlşeme'nin 27.maddesinin birinci fıkrasında öngörülen yedi yargıçlı Daire, İçtüzüğün 26.maddesinin birinci fıkrası gereğince ilgili Bölüm Başkanı tarafından oluşturulur.

3. Yukarıdaki fıkraya göre bir Daire oluşturulurken, Bölüm Başkanı bu İçtüzükte Daire Başkanına verilen bütün yetkileri kullanır.

Madde 53

(Komite önündeki usul)

1. Komite, müzakereleri sırasında, İçtüzüğün 49.maddesinin üçüncü fıkrasına göre Raportör Yargıcın sunduğu raporu dikkate alır.

2. Raportör Yargıç Komite üyesi değilse, Komitenin müzakerelerine katılması için davet edilebilir.

3. Bir başvuru hakkında daha fazla inceleme yapmadan kabuledilemezlik veya davanın düşmesi kararı verilebilecek olması halinde Komite, başvuru hakkında Sözleşme'nin 28.maddesine göre oybirliğiyle kabuledilemezlik veya davanın düşmesi kararı verebilir. Bu karar kesindir.

4. Bu maddenin üçüncü fıkrasına göre bir karar verilememiş ise başvuru, İçtüzüğün 52.maddesinin ikinci fıkrasına göre oluşturulan Daireye gönderilir.

Madde 54

(Daire önünde usul)

1. Daire, müzakereleri sırasında, İçtüzüğün 49.maddesinin dördüncü fıkrasına göre Raportör Yargıcın sunduğu raporu dikkate alır.

2. Daire, başvurunun kabuledilemez olduğuna ve davanın düşmesine hemen karar verebilir.

3. Ya da Daire;

(a) taraflardan maddi olaylarla ilgili olduğunu düşündüğü bilgi, belge veya diğer materyalleri sunmasını isteyebilir;

(b) davalı Sözleşmeci Devlete başvuruyu tebliğ eder ve Devleti, başvuru hakkındaki görüşlerini bildirmeye davet edebilir;

(c) tarafları, daha başka yazılı görüşlerini bildirmeye davet edebilir.

4. Daire, kabuledilebilirlik kararı vermeden önce, tarafların talebi üzerine veya kendi isteği ile bir duruşma yapmaya karar verebilir. Bu durumda Daire aksine karar vermedikçe taraflar; başvurunun esasıyla ilgili sorunlar hakkında görüşlerini bildirmeye davet edilirler.

5. Daire Başkanı, üçüncü ve dördüncü fıkralara göre Dairenin aldığı kararlar bakımından zaman sınırı da dahil, izlenecek usulü tayin eder.

Devlet başvuruları ve bireysel başvurular

Madde 55

(Kabuledilemezlik itirazları)

Davalı Sözleşmeci devlet, kabuledilemezlik konusundaki herhangi bir itirazını, itirazın özelliği ve şartları elverdiği ölçüde, İçtüzüğün 51 veya 54.maddeleri çerçevesinde, duruma göre yazılı veya sözlü olarak başvurunun kabuledilebilirliği hakkındaki görüşlerini sunarken ileri sürmek zorundadır.

Madde 56

(Daire kararı)

1. Bir Daire kararında, kararın oybirliğiyle mi yoksa oy çokluğuyla mı alındığı belirtilir ve kararın gerekçeleri gösterilir.

2. Daire kararı, Yazı İşleri Müdürü tarafından başvurucuya ve ilgili Sözleşmeci Devlet veya Devletlere gönderilir.

Madde 57

(Kararın dili)

1. Mahkeme, kararların her iki resmi dilde yazılmasına karar vermedikçe bütün kararlar ya İngilizce veya Fransızca olarak verilir. Verilen kararlar kamuoyuna açıktır.

2. İktüzüğün 78.maddesine göre bu kararlar, Mahkeme'nin resmi yayınlarında Mahkeme'nin her iki resmi dilinde de yayınlanır.

Bölüm V

Başvurunun kabul edilmesinden sonraki yargılama

Madde 58

(Devlet başvuruları)

1. Sözleşme'nin 33.maddesine göre yapılan bir başvurunun, Daire tarafından kabul edilmesinden hemen sonra Daire Başkanı, ilgili Sözleşmeci Devletlere danışarak davanın esası hakkında tarafların yazılı görüşlerini bildirmeleri ve daha başka delil sunmaları için bir süre tayin eder. Ancak Başkan, Sözleşmeci Devletlerin anlaşmaları halinde, yazılı usulden vazgeçilmesine karar verebilir.

2. Bir veya birden fazla ilgili Sözleşmeci Devletin talep etmesi veya Dairenin kendisinin istemesi halinde, esas hakkında bir duruşma yapılır. Daire Başkanı izlenecek sözlü usulü tayin eder.

3. Daire, müzakereleri sırasında, İktüzüğün 48.maddesinin ikinci fıkrasına göre Raportör Yargıç tarafından sunulan raporları, taslakları ve diğer belgeleri dikkate alır.

Madde 59

(Bireysel başvurular)

1. Sözleşme'nin 34.maddesine göre yapılan bir başvurunun daire tarafından kabul edilmesinden hemen sonra, taraflar, daha başka delillerini ve yazılı görüşlerini sunmaya davet edilebilirler.

2. Duruşma yapılmasına Dairenin kendisinin karar vermesi halinde veya İktüzüğün 54.maddesinin dördüncü fıkrasına göre, kabuledilebilirlik aşamasında esasa ilişkin bir duruşma yapılmadığı durumlarda, taraflardan birinin talebi üzerine esas hakkında bir

duruşma yapılır. Ancak Daire istisnai olarak, Sözleşme'nin 34.maddesinin birinci fıkrasının (a) bendindeki görevlerini yerine getirmesinin, bir duruşma yapılmasını gerektirmediğine karar verebilir.

3. Gerekirdiği takdirde Daire Başkanı, izlenecek olan yazılı ve sözlü usulü tayin eder.

4. Daire, müzakereleri sırasında, İctüzüğün 49.maddesinin beşinci fıkrasına göre Raportör Yargıç tarafından sunulan raporları, taslakları ve diğer belgeleri dikkate alır.

Madde 60

(Adil karşılık talepleri)

1. Bir Sözleşmeci başvuru Devleti veya başvuru Devleti, Sözleşme'nin 41.maddesine göre adil karşılık için bulunmak istediği talepler, Mahkeme Başkanı aksine karar vermedikçe, esas hakkındaki yazılı görüşlerle birlikte belirtilir; eğer bu tür bir yazılı görüş verilmemiş ise, başvuru Devleti kabuledilebilirliği hakkında karar verilmesinden sonra en geç iki ay içinde, ayrı bir yazı olarak dosyaya konur.

2. Bütün taleplerin, destekleyici belgeleri veya faturaları ile birlikte ayrıntılı bir dökümleri yapılır; bunun yapılmaması halinde talepler Daire tarafından tamamiyle veya kısmen reddedilebilir.

3. Daire, yargılamanın herhangi bir aşamasında bir tarafı, adil karşılık için yapılan talep hakkında görüşlerini bildirmeye davet edebilir.

Madde 61

(Üçüncü tarafın davaya katılması)

1. Bir başvuru Devleti kabuledilebilirliğine dair verilen karar, Yazı İşleri Müdürü tarafından davadaki başvuru Devleti vatandaşları olduğu Sözleşmeci Devlet ile birlikte, İctüzüğün 56.maddesinin ikinci fıkrasına göre davalı Sözleşmeci Devlete tebliğ edilir.

2. Bir Sözleşmeci Devleti, Sözleşme'nin 36.maddesinin birinci fıkrası gereğince yazılı görüş sunmak veya duruşmada yer almak istemesi halinde, Daire Başkanı izlenecek usulü tayin eder.

3. Daire Başkanı, adaletin gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla, Sözleşme'nin 36.maddesinin ikinci fıkrasına göre davaya taraf olmayan bir Sözleşmeci Devleti veya başvuru Devleti olmayan herhangi bir kimseyi yazılı görüş sunmaya veya istisnai hallerde duruşmaya katılmaya davet edebilir veya bunlara izin verebilir. Bu konudaki izinler, resmi dillerden birinde ve usulüne göre gerekçeli olarak, izlenecek yazılı usulün tayin edilmesinden sonra, makul bir süre içinde istenebilir.

4. Bu maddenin üçüncü fıkrasına göre yapılan bir davet veya verilen bir izin, Daire Başkanı tarafından zaman sınırı da dahil çeşitli koşullara tabi tutulabilir. Bu koşulların yerine getirilmemesi halinde Başkan, sunulan görüşlerin dosyaya girmemesine karar verebilir.

5. İçtüzüğün 34.maddesinin dördüncü fıkrasına göre, başka bir dilin kullanılmasına izin verilmesi durumu saklı kalmak kaydıyla, bu maddedeki yazılı görüşler resmi dillerden birinde sunulur. Yazılı görüşler, Yazı İşleri tarafından davanın taraflarına iletilir, Daire Başkanı tarafından belirlenen süre ve diğer koşullar çerçevesinde taraflar dosyaya yazılı görüşlerini koyabilirler.

Madde 62

(Dostane çözüm)

1. Bir başvurunun kabuledilebilirliğine karar verilmesinden hemen sonra Yazı İşleri Müdürü, Dairenin veya Daire Başkanının talimatı üzerine, Sözleşme'nin 38.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre, sorun hakkında dostane bir çözüme ulaşılabilmesi amacıyla taraflarla ilişkiye geçer. Daire, böyle bir çözümlü kolaylaştırmak için uygun görünen tedbirleri alır.

2. Sözleşme'nin 38.maddesinin ikinci fıkrasına göre dostane çözüm görüşmeleri gizlidir ve tarafların ihtilafı yargılamadaki savlarını etkilemez. Bir dostane çözüme ulaşılması girişimleri çerçevesinde yapılan herhangi bir muhaberata veya sözlü iletiye ve herhangi bir öneriye veya kabule, ihtilafı yargılama sırasında atıfta bulunulamaz veya dayanılmaz.

3. Daire, tarafların bir dostane çözüm üzerinde anlaştıkları konusunda Yazı İşleri Müdürü tarafından bilgilendirilecek olursa, ulaşılan çözümün Sözleşme ve bağılı protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı esasına dayanan bir çözüm olduğunu belirledikten sonra, İçtüzüğün 44.maddesinin ikinci fıkrasına göre davanın düşmesine karar verir.

BÖLÜM IV

Duruşmalar

Madde 63

(Duruşmanın yürütülmesi)

1. Duruşmaları Daire Başkanı yönetir ve Devletin temsilcileri, avukatları ve danışmanları ile tarafların avukatları ve danışmanlarının konuşma düzenini tespit eder.

2. İçtüzüğün 42.maddesine göre Daire, delegasyonu tarafından bir olay saptama duruşması yapılacak olması halinde, delegasyon başkanı duruşmayı yürütür ve delegasyon, Sözleşme veya İçtüzük tarafından Daireye verilen yetkileri kullanır.

Madde 64

(Duruşmaya gelmeme)

Yeterli sebep göstermeksizin taraflardan birinin duruşmaya gelmemesi halinde, Daire, duruşmaya devam etmenin adaletin gereği gibi dağıtılmasıyla bağdaşabileceğine ikna olduğu takdirde, duruşmaya devam edebilir.

Madde 65

(Tanıkların, uzmanların ve diğer kişilerin duruşmaya davet edilmeleri, duruşmaya gelme masrafları)

1. Dairenin ve Daire Başkanının dinlenmesine karar verdiği tanıklar, uzmanlar veya diğer kişiler, Yazı İşleri Müdürü tarafından davet edilirler.

2. Davetiyede şunlar belirtilir;

(a) davet ile bağlantılı dava;

(b) araştırmanın, uzman görüşünün veya Daire veya Daire Başkanının karar verdiği diğer tedbirin konusu;

(c) davet edilen kişiye ödeme yapılması için alınmış olan kararlar.

3. İlgili kişilerin, bir başvurucunun veya davalı Sözleşmeci Devletin talebi veya namına duruşmaya gelecek olmaları halinde, Daire aksine karar vermedikçe, duruşmaya gelme masrafları o Tarafça karşılanır. Diğer durumlarda Daire, bu masrafların Avrupa Konseyi tarafından mı karşılanacağına yoksa kişinin duruşmaya gelmesini talep eden başvurucuya mı veya üçüncü tarafa mı yükleneceğine karar verir. Her halükarda bu masraflar, Daire Başkanı tarafından tayin edilir.

Madde 66

(Tanık veya uzmanların yemin etmeleri veya and içmeleri)

1. Her tanık, kimliği tespit edildikten sonra ve tanık ifadesi vermeden önce aşağıdaki yemini eder ve and içer:

"Gerçeği, sadece gerçeği söyleyeceğime ve gerçekten başka bir şey söylemeyeceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim" veya "and içerim".

Bu beyan tutanağa geçirilir.

2. Her uzman, kimliği tespit edildikten sonra ve görevini yapmaya başlamadan önce, aşağıdaki yemini eder veya andı içer:

"Bir uzman olarak görevimi şerefime uygun ve vicdanıma dayanarak yapacağıma "yemin ederim" veya "and içerim".

Bu beyan tutanağa geçirilir.

3. Bu yemin veya and, Daire Başkanı önünde veya bir yargıç önünde veya Başkan tarafından tayin edilen bir kamu görevlisi önünde alınabilir.

Madde 67

(Tanığa veya uzmana itiraz; bilgi edinmek için bir kişinin dinlenmesi)

Bir kimsenin tanıklığına veya uzmanlığına yapılan itirazdan doğan uyuşmazlık hakkında Daire karar verir. Daire, tanık olarak dinleyemeyeceği bir kişiyi, bilgi edinme amacıyla dinleyebilir.

Madde 68

(Duruşmada soru sorma)

1. Herhangi bir yargıç, Devlet temsilcilerine, başvuruçuya, tanıklara ve uzmanlara ve Daire önündeki duruşmaya gelen herhangi bir kişiye soru sorabilir.

2. Tanıklar, uzmanlar ve 42.maddenin birinci fıkrasında belirtilen diğer kişiler, Daire başkanının denetiminde, Devlet temsilcileri ve tarafların avukatları veya danışmanları tarafından sorgulanabilirler. Sorulan bir sorunun, konuyla ilgisi bulunmadığı şeklindeki itiraz hakkında Daire Başkanı karar verir.

Madde 69

(Duruşmaya gelmeme, ifade vermeme veya yalan beyanda bulunma)

Usulüne göre duruşmaya davet edilmiş bir tanık veya diğer bir kişi, geçerli bir mazereti olmaksızın duruşmaya gelmez veya beyanda bulunmayı reddederse, Daire başkanının isteği üzerine Yazı İşleri Müdürü bu durumu tanığın veya diğer kişinin egemenliğine tabi olduğu Sözleşmeli Devlete bildirir. Dairenin görüşüne göre bir tanık veya uzman, İçtüzüğün 66.maddesindeki yemin veya andı ihlal ettiği takdirde aynı hüküm uygulanır.

Madde 70

(Duruşma tutanakları)

1. Dairenin karar vermesi halinde Yazı İşleri Müdürü, duruşma tutanaklarının hazırlanmasından sorumludur. Tutanakta şunlar yer alır:

(a) Dairenin duruşmadaki kompozisyonu;

(b) Mahkeme önüne çıkan kişilerin, yani Devlet temsilcilerinin, taraf avukatlarının ve danışmanlarının ve duruşmaya katılan üçüncü tarafın bir listesi;

(c) dinlenen her bir tanığın, uzmanın veya diğer kişinin adları, soyadları, kim oldukları ve adresleri;

(d) beyanların, sorulan soruların ve verilen yanıtların metinleri;

(e) duruşma sırasında Daire veya Daire Başkanı tarafından verilen kararların metinleri.

2. Tutanakların tümü veya bir kısmı resmi olmayan dillerden birinde ise, Dairenin kararı üzerine Yazı İşleri Müdürü tutanakların resmi dillerden birine çevrilmesini sağlar.

3. Daire Başkanının veya Yazı İşleri Müdürünün kontrolüne tabi olarak, tutanaklar üzerinde düzeltme yapmaları için tarafların temsilcilerine tutanakların birer kopyası verilir, ancak tutanaklar üzerinde söylenen sözlerin anlamını ve konuyla ilgisini değiştirecek değişiklikler yapılamaz. Yazı İşleri Müdürü, Daire Başkanının talimatına göre, bu amaçla verilen izne zaman sınırı koyabilir.

4. Tutanaklar düzeltildikten hemen sonra Başkan ve Yazı İşleri Müdürü tarafından imzalanır ve onaylı belge haline gelir.

Bölüm VII

Büyük Daire önündeki yargılama

Madde 71

(Usuli hükümlerin uygulanabilirliği)

Daireler önündeki yargılamayı düzenleyen hükümler, gerekli değişikliklerle birlikte (mutadis mutandis) Büyük Daire önündeki yargılamada da uygulanır.

Madde 72

(Bir Dairenin yargılama yetkisini Büyük Daireye bırakması)

1. Bir Dairenin, görmekte olduğu bir davada Sözleşme veya bağlı Protokollerin yorumlanmasını etkileyen ciddi bir sorunun ortaya çıkması veya Dairenin önündeki sorunun çözümü Mahkeme'nin daha önceki bir içtihadı ile bağdaşmayacak bir sonuç yaratacak olması halinde davanın taraflarından biri, bu maddenin ikinci fıkrasına göre itiraz etmediği takdirde Daire, hüküm vermeden önce herhangi bir aşamada, yargılama yetkisini Büyük Daireye bırakabilir. Yargılama yetkisini bırakma kararı için gerekçe gösterme zorunluluğu yoktur.

2. Yazı İşleri Müdürü, Dairenin yargılama yetkisini bırakma niyetinde olduğunu taraflara bildirir. Taraflar, bu bildirim yapıldığından itibaren bir ay içinde usulüne göre gerekçeli olarak Yazı İşleri Müdürlüğüne itiraz dilekçesi verebilirler. Bu şartları taşımayan bir itiraz, Daire tarafından gerekçesiz kabul edilir.

Madde 73

(Taraflardan birinin, davanın Büyük Daireye gönderilmesi talebi)

1. Davanın taraflarından biri istisnai olarak Sözleşme'nin 43.maddesine göre, bir Daire tarafından hükmün verilmesi tarihinden itibaren üç ay içinde, davanın Büyük

Daireye gönderilmesine ilişkin Yazı İşleri Müdürüne yazılı bir talepte bulunabilir. Bu talepte, Sözleşme ve ona bağlı Protokollerin yorumlanmasını ve uygulanmasını etkileyen ciddi sorunun veya Büyük Daire tarafından incelenmesinin gerekli olduğu düşünülen genel nitelikte ciddi sorunun ne olduğu belirtilir.

2. İhtüzüğün 24.maddesinin altıncı bendine göre kurulan Büyük Dairenden beş kişilik bir kurul, bu talebi yalnızca dosya içindeki belgelere dayanarak inceler. Bu kurul sadece, davada böyle bir sorunun veya konunun ortaya çıktığını düşünmesi halinde talebi kabul eder. Talebin reddedilmesi halinde gerekçe gösterilmesi zorunluluğu yoktur.

3. Kurulun talebi kabul etmesi halinde, Büyük Daire dava hakkında, bir hüküm şeklinde karar verir.

BÖLÜM VIII

SONKARARLAR

Madde 74

(Sonkararın içeriği)

1. Sözleşme'nin 42 ve 44.maddelerinde sözü edilen bir sonkararda şunlar yer alır:

(a) İlgili Daireyi oluşturan Daire Başkanı ve diğer yargıçların adları ile Yazı İşleri Müdürü ve Müdür Yardımcılarının adları;

(b) kararın alındığı ve açıklandığı tarihler;

(c) tarafların durumu;

(d) Devlet temsilcilerinin ve tarafların avukatlarının veya danışmanlarının adları;

(e) izlenen usulün bir dökümü;

(f) davanın maddi olayları;

(g) tarafların yaptıkları sunuşların bir özeti;

(h) hükmün hukuki gerekçeleri;

(i) hükmün fıkraları;

(h) eğer verilmiş ise masraflar hakkındaki karar;

(k) çoğunluğu oluşturan yargıçların sayısı;

(j) gerekli ise, hangi metnin orijinal olduğunun belirtilmesi.

2. Davanın görülmesinde yer alan bir yargıcın, karara kendi ayrık görüşünü, aynı yöndeki görüşünü ve muhalif görüşünü veya kısa bir muhalefet beyanı ekleme hakkına sahiptir.

Madde 75

(Adil karşılık konusundaki karar)

1. Daire, bir davada Sözleşme'nin ihlal edildiği sonucuna vardığı takdirde, İçtüzüğü'nün 60.maddesine göre Sözleşme'nin 41.maddesinin uygulanması istenmiş ise ve bu sorun karara hazır ise, aynı karar içinde Sözleşme'nin 41.maddesinin uygulanması konusunda da bir karar verir; sorun karara hazır değilse Daire bu sorunu tamamen veya kısmen saklı tutar ve usuli işlemlere geçer.

2. Sözleşme'nin 41.maddesinin uygulanmasıyla ilgili karar verilirken, Daire mümkün olduğu kadar bu davanın esası hakkında karar vermiş olan yargıçlardan oluşur. İlk Daireyi oluşturmak mümkün olmazsa, Mahkeme Başkanı Daireyi kura çekerek tamamlar veya yeniden oluşturur.

3. Daire, Sözleşme'nin 41.maddesine göre adil karşılığa hükmederken, tayin edilen süre içinde bir çözüme ulaşamadığı takdirde hükmedilen miktara faiz uygulanmasına karar verebilir.

4. Zarar gören taraf ile zarardan sorumlu Sözleşmeci Devlet arasında bir anlaşmaya varıldığı hakkında Mahkeme'ye bilgi gelecek olursa, Mahkeme varılan bu anlaşmanın hakkaniyete uygunluğunu araştırır ve anlaşma hakkaniyete uygun ise, İçtüzüğü'nün 44.maddesinin ikinci fıkrasına göre davanın düşmesine karar verir.

Madde 76

(Sonkararın dili)

1. Mahkeme bir sonkararın her iki resmi dilde de yazılmasına karar vermedikçe, bütün sonkararlar ya İngilizce ya da Fransızca olarak verilir. Verilen sonkararlar kamuya açıktır.

2. Bu sonkararlar, İçtüzüğü'nün 78.maddesine göre Mahkeme'nin resmi yayınları arasında Mahkeme'nin her iki resmi dilinde yayınlanır.

Madde 77

(Kararın imzalanması, açıklanması ve tebliği)

1. Sonkararlar, Daire Başkanı ve Yazı İşleri Müdürü tarafından imzalanır.

2. Sonkararlar, Daire Başkanı veya görevlendirilen diğer bir yargıç tarafından aleni bir duruşmada okunabilir. Devlet temsilcileri ile tarafların temsilcileri bu duruşmanın tarihi hakkında belirli bir süre önce bilgilendirilir. Aksi takdirde bu maddenin üçüncü fıkrasında öngörüldüğü şekilde tebliğ edilen sonkarar, bu kararın tefhimini oluşturur.

3. Sonkarar, Bakanlar Komitesi'ne iletilir. Yazı İşleri Müdürü sonkararın onaylı birer örneğini taraflara, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne, üçüncü tarafa ve doğrudan ilgili üçüncü kişilere gönderir. Orijinal kopya usulüne göre imzalanıp mühürlenerek Mahkeme'nin arşivinde saklanır.

Madde 78

(Sonkararların ve diğer belgelerin yayınlanması)

Sözleşme'nin 44.maddesinin üçüncü fıkrasına göre, Mahkeme'nin kesinleşen sonkararları, Yazı İşleri Müdürü'nün sorumluluğu altında, uygun biçimde yayınlanır. Yazı İşleri Müdürü ayrıca, yayınlanması Mahkeme Başkanı tarafından yararlı görülen seçilmiş sonkararların, kararların ve belge metinlerinin yayınlanmasından da sorumludur.

Madde 79

(Sonkararın yorumlanması talebi)

1. Taraflardan biri, sonkararın açıklanmasından itibaren bir yıl içinde sonkararın yorumlanması talebinde bulunabilir.

2. Bu talep Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilir. Talepte, sonkararın yorumlanması istenen hüküm fıkrası veya fıkraları açıkça belirtilir.

3. Esas hakkında karar vermiş olan Dairenin kendisi, sonkararın yorumlanmasını gerektirecek bir husus bulunmadığı gerekçesiyle yorumlama talebini reddedebilir. İlk Daireyi oluşturmak mümkün değilse, Mahkeme Başkanı kura çekerek Daireyi tamamlar veya yeniden oluşturur.

4. Daire bu talebi reddetmezse, Yazı İşleri Müdürü talebi diğer tarafa veya taraflara gönderir ve Daire Başkanı tarafından tayin edilen süre içinde yazılı mütalaalarını sunmaya davet eder. Dairenin bir duruşma yapmaya karar vermesi halinde, Daire Başkanı duruşma için gün de tayin eder. Daire, hüküm şeklinde bir karar verir.

Madde 80

(Sonkararın düzeltilmesi talebi)

1. Taraflardan biri, niteliği gereği sonkarar üzerinde belirleyici bir etkisi olan ve kararın tefhim edildiği tarihte Mahkeme tarafından bilinmeyen ve kendisi tarafından da bilinmesi mümkün olmayan bir olayın varlığını öğrendiği takdirde, bu olayı öğrendiği tarihten itibaren altı ay içinde Mahkeme'den kararın düzeltilmesini talep edebilir.

2. Bu talepte hangi kararın düzeltilmesinin istendiği belirtilir ve birinci fıkrada aranan şartlara uyulduğunu göstermek için gerekli bilgilere yer verilir. Bu talebi destekleyen bütün belgelerin bir kopyası eklenir. Bu talep ve destekleyici belgeler, Yazı İşleri tarafından dosyaya konur.

3. Esas hakkında kararı veren Dairenin kendisi, bu talebin incelenmesi için bir sebep bulunmadığı gerekçesiyle talebi reddedebilir. İlk Daireyi oluşturmak mümkün olmadığı takdirde, Mahkeme Başkanı kura çekerek Daireyi tamamlar veya yeniden oluşturur.

4. Daire bu talebi reddetmezse, Yazı İşleri Müdürü talebi diğer tarafa veya taraflara gönderir ve Daire Başkanı tarafından tayin edilen süre içinde yazılı mütalaalarını bildirmeye davet eder. Dairenin bir duruşma yapılmasına karar vermesi halinde, Daire Başkanı duruşma günü tayin eder. Daire, hüküm şeklinde bir karar verir.

Madde 81

(Kararlardaki ve sonkararlardaki hataların giderilmesi)

Sonkararların düzeltilmesi ve başvuruların yeniden görülmesiyle ilgili hükümler saklı kalmak kaydıyla Mahkeme, bir kararı veya sonkararı açıkladığı tarihten itibaren bir ay içinde kendi isteğiyle veya taraflardan birinin talebi üzerine yazım hatalarını, hesap hatalarını ve açık yanlışlıkları giderebilir.

Bölüm IX

İstisari Mütalaalar

Madde 82

Mahkeme, istisari mütalaalarla ilgili yargılamalarda, Sözleşme'nin 47, 48 ve 49.maddelerine ilave olarak aşağıdaki hükümleri uygular. Mahkeme ayrıca, bu İçtüzüğün uygulanmasını uygun gördüğü diğer hükümlerini de uygular.

Madde 83

İstisari mütalaa talebi Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilir. Bu talepte Mahkeme'nin görüşü istenen sorun tam ve açık bir biçimde belirtilir ve ayrıca şunlar yer alır:

(a) Bakanlar Komitesi'nin; Sözleşme'nin 47.maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen kararını kabul tarihi;

(b) Mahkeme'nin isteyeceği açıklamaları vermek üzere Bakanlar Komitesi tarafından görevlendirilmiş kişi veya kişilerin adları ve adresleri.

Sorunu izah etmeye yarayabilecek bütün belgeler talebe eklenir.

Madde 84

1. Talebi alan Yazı İşleri Müdürü, talebin birer kopyasını Mahkeme'nin bütün üyelerine iletir.

2. Yazı İşleri Müdürü, Mahkeme'ye gönderecekleri yazılı görüşleri Mahkeme'nin alabileceğini Sözleşmeciler Devletlere bildirir.

Madde 85

1. Mahkeme Başkanı yazılı görüşlerin ve diğer belgelerin verilmesi için bir süre tayin eder.

2. Yazılı görüşler ve diğer belgeler Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderilir. Yazı İşleri Müdürü bunların birer kopyasını Mahkeme'nin bütün üyelerine, Bakanlar Komitesi'ne ve her bir Sözleşmeci Devlete iletir.

Madde 86

Mahkeme Başkanı yazılı usulün tamamlanmasından sonra, bir duruşma yaparak, yazılı görüşlerini sunmuş olan Sözleşmeci Devletlere bu görüşlerini daha fazla geliştirmelerine fırsat verilmesinin gerekli olup olmadığına karar verir.

Madde 87

Mahkeme, bir istişari mütalaa talebinin, Sözleşme'nin 47. maddesinde tanımlanan danışılma yetkisi içinde olmadığını düşündüğü takdirde, bu durumu gerekçeli kararında belirtir.

Madde 88

1. İstişari mütalaalar Büyük Daire tarafından oyçokluğuyla verilir. Bu mütalaalarda çoğunluğu oluşturan yargıç sayısı belirtilir.

2. Bir yargıç dilediği takdirde, Mahkeme'nin görüşünden ayrı olan kendi görüşünü, destekleyici görüşünü veya karşı görüşünü ekleyebilir.

Madde 89

İstişari mütalaa, Bakanlar Komitesi'ne ve her bir Sözleşmeci Devlete önceden haber verildikten sonra, Mahkeme Başkanı veya görevlendirilen bir yargıç tarafından açık duruşmada resmi dillerden birinde okunur.

Madde 90

Mütalaa veya 87.maddeye göre verilen bir karar, Mahkeme Başkanı ve Yazı İşleri Müdürü tarafından imzalanır. Usulüne göre imzalanan veya mühürlenmiş orijinal metin Mahkeme arşivinde saklanır. Yazı İşleri Müdürü bunun onaylı birer örneğini Sözleşmeci Devletlere ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne gönderir.

Bölüm X

Adli Yardım

Madde 91

1. Daire Başkanı, ya Sözleşme'nin 34.maddesine göre başvuru yapan başvurucunun talebi üzerine ya da kendi isteğiyle, İçtüzüğün 54.maddesinin üçüncü fıkrasının (b)

bendine göre davalı Sözleşmeci Devletten, başvurunun kabuledilebilirliği hakkında yazılı görüşleri alındığı veya sunuş yapmaları için belirlenen süre dolduğu anda, başvurucuya davasını sunmasıyla bağlantılı olarak ücretsiz adli yardım sağlanmasına karar verebilir.

2. Başvurucuya davasını Daire önünde sunması için verilen adli yardım İçtüzüğün 96.maddesi saklı kalmak kaydıyla, kendisinin Büyük Daire önünde temsil edilmesi sırasında da devam eder.

Madde 92

Adli yardım sadece, Daire Başkanının aşağıdaki noktalar bakımından ikna olması halinde verilir:

(a) Daire önünde davanın gereği gibi görülmesi için adli yardımın verilmesinin gerekli olması;

(b) yüklenilen masrafların tamamını veya bir kısmını karşılamak için başvurucunun yeterli mali imkanının bulunmaması.

Madde 93

1. Yüklenilen masrafların tamamının veya bir kısmının karşılanması için başvurucuların yeterli mali imkanının bulunup bulunmadığını belirlemek için, başvuruculardan gelirlerini, malvarlıklarını ve bakmakla yükümlü oldukları kimseler adına yükledikleri mali taahhütleri veya diğer mali yükümlülüklerini beyan edecekleri bir form doldurmaları istenir. Bu beyan yetkili ulusal makam veya merciler tarafından tasdik edilir.

2. İlgili Sözleşmeci Devletten bu konuda yazılı görüş bildirmesi istenir.

3. Yukarıdaki birinci ve ikinci fıkralardaki bilgiler alındıktan sonra, Daire Başkanı adli yardım sağlanıp sağlanamaması konusunda karar verir. Yazı İşleri Müdürü tarafları durumdan haberdar eder.

Madde 94

1. İçtüzüğün 36.maddesinin dördüncü fıkrasına göre atanmış avukatların ve diğer kişilerin ücretleri ödenir. Bu şekilde birden fazla temsilci varsa, bu kişilere ücretleri ödenir.

2. Adli yardım sadece temsilcilerin ücretlerini değil, ama aynı zamanda başvurucu veya atanmış temsilci tarafından yüklenilen yolculuk ve iaşe masraflarını ve gerekli diğer masrafları da kapsar.

Madde 95

Adli yardım kararı verilmesi üzerine Yazı İşleri Müdürü;

(a) yürürlükteki adli yardım tarifesine göre ödenecek ücretin oranını;

(b) masraflar için ödenme düzeyini belirler.

Madde 96

Daire Başkanı, İçtüzüğü'nün 92.maddesindeki şartların artık bulunmadığına kanaat getirdiği her an, adli yardım verilmesi kararını kaldırabilir veya değiştirebilir.

BAŞLIK III

GEÇİCİ HÜKÜMLER

Madde 97

(Yargıçların görev süreleri)

Sözleşme'nin 11. Protokolünün yürürlüğe girdiği tarihte Mahkeme üyesi olan yargıçların görev süreleri, Protokolün yürürlüğe girme tarihinden hesaplanır.

Madde 98

(Bölüm başkanlıkları)

Sözleşme'nin 11. Protokolünün yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl için,

(a) aynı anda Mahkeme Başkan Yardımcıları olmayan iki bölümün başkanları ve Bölüm Başkan Yardımcıları, on sekiz aylık bir süre için seçilirler;

(b) Bölümlerin Başkan Yardımcıları hemen yeniden seçilmeyebilirler.

Madde 99

(Mahkeme ve Komisyon ile ilişkiler)

1. Sözleşmenin 11. Protokolünün 5.maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre Mahkeme önüne getirilen davalarda Mahkeme, davanın görülmesi sırasında Komisyon'dan bir veya birden fazla üyesini temsilci olarak görevlendirilmesini isteyebilir.

2. Yukarıdaki fıkrada sözü edilen davalarda Mahkeme, Sözleşme'nin eski 31.maddesine göre Komisyon'un kabul ettiği raporu dikkate alır.

3. Daire Başkanı aksine karar vermedikçe, davanın Mahkeme önüne getirilmesinden sonra en kısa süre içinde sözü edilen Komisyon raporu Yazı İşleri Müdürü tarafından aleni duruma getirilir.

4. Daire Başkanı aksine karar vermedikçe, 11.Protokolün 5.maddesinin ikinci ve beşinci fıkralarına göre Mahkeme önüne getirilen davaların, Komisyon'daki dava dosyasının geri kalan bölümü, bütün dilekçeler de dahil, gizliliğini sürdürür.

5. Komisyon'un delileri topladığı ve fakat Sözleşmenin eski 31.maddesine göre bir raporu henüz kabul edemediği davalarda Mahkeme, duruşma tutanaklarını, belgeleri ve Komisyon delegelerinin yaptıkları soruşturmadan edindikleri görüşleri dikkate alır.

Madde 100

(Daire ve Büyük Daire yargılamaları)

1. Sözleşme'nin 11. Protokolünün 5. maddesinin dördüncü fıkrasına göre Mahkeme önüne getirilen davalarda, Büyük Dairenin İçtüzüğü'nün 24.maddesinin altıncı fıkrasına göre oluşturulan bir kurulu, dava dosyalarının sadece varolan içeriğine dayanarak, dava hakkında bir Dairenin mi yoksa Büyük Dairenin mi karar vereceğini tespit eder.

2. Dava hakkında Daire tarafından karar verilmesi halinde, karar 11.Protokolün 5. maddesinin dördüncü fıkrasına göre kesinleşir ve İçtüzüğü'nün 73. maddesi uygulanmaz.

3. 11. Protokolün 5. maddesinin beşinci fıkrasına göre Mahkemeye gelen davalar, Mahkeme Başkanı tarafından Büyük Daireye gönderilir.

4. 11. Protokolün 5. maddesinin beşinci fıkrasına göre Büyük Daireye gönderilen her dava için Büyük Daire, İçtüzüğü'nün 24. maddesinin üçüncü fıkrasında sözü edilen grupların birinden rotasyonla görevlendirilen yargıçlarla tamamlanır.

Madde 101

(Adli yardım verilmesi)

İçtüzüğü'nün 96. maddesi saklı kalmak kaydıyla, Sözleşme'nin 11.Protokolünün 5. maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarına göre Mahkeme önüne getirilmiş davalarda Komisyon veya eski Mahkeme önündeki yargılama için adli yardım sağlanmasına dair verilmiş bir karar, başvurucunun Mahkeme önündeki temsili bakımından devam eder.

Madde 102

(Sonkararı düzeltme veya yorumlama talebi)

1. Taraflardan biri eski Mahkeme tarafından verilmiş olan bir kararın yorumlanması veya düzeltilmesi talebinde bulunması halinde, Mahkeme Başkanı duruma göre İçtüzüğü'nün 51 veya 52. maddelerinde belirtilen koşullara göre Bölümlerden birini bu taleple görevlendirir.

2. İlgili Bölümün Başkanı, İçtüzüğü'nün 79 ve 80. maddelerinin üçüncü fıkralarını dikkate almaksızın, bu talebi incelemek üzere yeni bir Daire oluşturur.

3. Oluşturulacak Dairede aşağıdaki kişiler re'sen (ex officio) yer alır:

(a) Bölüm Başkanı ve ilgili Bölümün üyesi olup olmadıklarına bakılmaksızın,

(b) ilgili Sözleşmeci Devlet bakımından seçilmiş yargıç veya bu yargıç bulunamıyorsa, İtüzüğün 29.maddesine göre atanmış bir yargıç;

(c) kararı veren eski Mahkeme'de ilk Dairenin üyesi olup halen Mahkeme yargıcı olan yargıç.

4. (a) Dairenin diğer üyeleri, ilgili bölümün üyeleri arasından kura çekmek sureti ile Bölüm Başkanı tarafından görevlendirilir.

(b) Bu suretle görevlendirilmemiş olan Bölümün diğer üyeleri, yedek yargıçlar olarak davada yer alır.

BAŞLIK IV

SON HÜKÜMLER

Madde 103

(Bir hükmün değiştirilmesi veya uygulanmaması)

1. İtüzüğün bir maddesi, Mahkeme genel kurulunda ele alınması için verilen bir önerge üzerine, bu önergenin Mahkeme'nin bütün üyelerinin üçte ikisi tarafından kabul edilmesinden sonra değiştirilebilir. Bir önerge, Mahkeme'nin bu önergeyi tartışacağı oturum tarihinden en az bir ay önce Mahkeme Yazı İşleri Müdürüne yazılı olarak verir. Yazı İşleri Müdürü, böyle bir önergeyi aldıktan sonra mümkün olan en kısa süre içinde bütün Mahkeme üyelerini bilgilendirir.

2. Mahkeme'nin iç işleyişi ile ilgili bir maddenin uygulanması, önceden bildirilmeyen bir önerge üzerine, ilgili Dairenin oybirliği ile alacağı bir kararla durdurulabilir. Bir maddenin uygulanmasının durdurulması, bu durdurma ile gözetilen bir amacın elde edilmesi ile sınırlı tutulur.

Madde 104

(İtüzüğün yürürlüğe girmesi)

Bu İtüzük 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girer.